

कृष्ण आङ्गिरसः। इन्द्रः। जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छा॑ म॒ इन्द्रं॑ म॒तयः॑ स्व॒र्विदः॑ स॒ध्रीची॑र्वि॒श्वा उ॒शती॑रनूषत।

परि॑ ष्वजन्ते॒ जनयो॑ यथा॒ पतिं॑ म॒र्यं न शु॒न्यं म॒घवान॑मूतये॥ १०.०४३.०१

जनयः- पत्न्यः। यथा। पतिम्- भर्तारम्। परि ष्वजन्ते- आलिङ्गयन्ति। तथा। मर्यं न शुन्यम्- शुद्धं मर्त्यमिव स्थितम्। मघवानम्- सम्पद्वन्तम्। इन्द्रम्- परमेश्वरम्। अच्छ- अभिलक्ष्य। ऊतये- रक्षायै। स्वर्विदः- स्वर्गज्ञाः। सध्रीचीः- अनुकूलाः। विश्वाः- सर्वाः। उशतीः- कामयमानाः। मे- मम। मतयः। अनूषत- स्तुवन्ति ॥१॥

न घा॑ त्व॒द्रिग॑प वेति॒ मे मन॑स्त्वे इ॒त्कामं॑ पुरु॒हूत शि॒श्रय॑।

राजे॑व दस्म॒ नि ष॒दोऽधि॑ ब॒र्हिष्य॑स्मिन्सु सोमे॑ऽव॒पान॑मस्तु ते॥ १०.०४३.०२

त्वद्रिक्- त्वदभिमुखम्। मे- मम। मनः- चित्तमस्ति। न घ- न खलु। अप वेति- अपगच्छति। पुरुहूत- इन्द्र। त्वे- भवति। कामम्। शिश्रय- स्थापयामि। दस्म- दर्शनीय। बर्हिषि अधि- दर्भासने चित्ताकाशे वा। राजेव- स्वामीव। नि षदः- उपविश। ते- तव। अवपानम्- अनुभवः। अस्मिन्- एतस्मिन्। सोमे- रसे। सु- सुष्ठु। अस्तु- भवतु ॥२॥

वि॒ष्वृदिन्द्रो॑ अम॒तेरु॒त क्षु॒धः स इ॒द्रायो॑ म॒घवा॒ वस्व॑ ई॒शते॑।

तस्ये॒दिमे॑ प्र॒वणे॑ स॒प्त सिन्ध॑वो॒ वयो॑ वर्ध॒न्ति वृष॑भस्य॒ शुष्मि॑णः॥ १०.०४३.०३

इन्द्रः- ईशानदेवः। क्षुधः- तीव्राशायुक्तात्। अमतेः- अज्ञानात्। विष्वक्- विष्वक् वर्तको भवतु। सः। मघवा- सम्पद्वानिन्द्रः। वस्वः- संपदः। ईशते- ईष्टे। वृषभस्य- वर्षकस्य। शुष्मिनः- वृत्रशोषकस्य। तस्य- इन्द्रस्य। प्रवणे। इमे सप्त सिन्धवः- भूर्भुवरादिसप्तभूमिकास्थमूलशक्तिधाराः। वयः- जीवनम्। वर्धयन्ति ॥३॥

वयो॑ न वृ॒क्षं सु॒पला॒शमा॑स॒दन्सोमा॑स॒ इन्द्रं॑ म॒न्दिन॑श्च॒मूषदः॑।

प्रेषा॑मनी॒कं श॒वसा॒ दवि॑द्युतद्वि॒दत्स्व॑र्म॒नवे॒ ज्योति॑रार्यम्॥ १०.०४३.०४

वयः- पक्षिणः । सुपलाशम्- सुपत्रम् । वृक्षम्- तरुम् । न- इव । चमूषदः- प्रतीकस्थाः । मन्दिनः-
तोषकाः । सोमासः- रसाः । इन्द्रम्- परमेश्वरम् । असदन्- आसीदन्ति । एषाम्- एतेषां रसानाम् ।
अनीकम्- गणः । शवसा- बलेन । दविद्युत्- द्योतते । मनवे- विवेकिने । मन ज्ञाने । स्वः-
स्वात्मना । आर्य- आर्यशीलम् । ज्योतिः । विदत्- प्रयच्छति ॥४॥

कृतं न श्वघ्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।

न तत्तै अन्यो अनु वीर्यं शक्नोति पुराणो मघवन्नोत नूतनः ॥ १०.०४३.०५

श्वघ्नी- देवशुन्या सरमया अन्वेषणवेदनप्रतीकभूतया दस्युबाधकः । न- सम्प्रति । देवने- दस्युमर्दने ।
दिवु मर्दने । कृतम्- कृतकृत्यं चिद्रश्मिसमूहं गोसमूहम् । वि चिनोति । मघवा- सम्पद्धानिन्द्रः ।
संवर्ग- वृष्टिप्रदम् । सूर्यम् । जयत्- लेभे । चिद्रश्मिवर्षकमात्मसूर्यं वृत्रेभ्य आवरणेभ्यो
जितवानित्याध्यात्मिके । तत् । ते- तव । वीर्यम् । अन्यः- इतरः । पुराणः- पुरातनः । नूतनः ।
मघवन्- सम्पद्वन् । न शक्त्- न शक्नोति ॥५॥

विशंविशं मघवा पर्यशायत जनानां धेना अवचाकशदृषा ।

यस्याहं शक्रः सवनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ॥ १०.०४३.०६

मघवा- सम्पद्वतीशनाधिदेवता । विशंविशम्- सर्वासु प्रजासु । पर्यशायत- परिशेते । जनानाम्-
उपासकानाम् । धेनाः- मन्त्रान् । वृषा- वर्षक इन्द्रः । अवचाकशत्- पश्यति । यस्याह- यस्यैव ।
सवनेषु- संभजनेषु । शक्रः- शक्त इन्द्रः । रण्यति- रमते । सः । तीव्रैः- उद्गूणैः । सोमैः- उत्साहमयै
रसैः । पृतन्यतः- युद्धकामान् शत्रून् । सहते- अभिभवति ॥६॥

आपो न सिन्धुमभि यत्समक्षरन्सोमास इन्द्रं कुल्या इव हृदम् ।

वर्धन्ति विप्रा महौ अस्य सार्दने यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना ॥ १०.०४३.०७

आपः- उदकानि । सिन्धुम्- समुद्रम् । न- यथा । कुल्या इव- कुल्या यथा । हृदम्- सरसम् । तथा ।
सोमासः- रसाः । इन्द्रम्- ईशनाधिदैवतम् । समक्षरन्- सम्यक् क्षरन्ति । दिव्येन दानुना-

उदकदानेन । वृष्टिः । यवम्- धान्यम् । न- यथा तथा । अस्य- एतस्येन्द्रस्य । महः- महत्त्वम् ।
सादने- यज्ञसदने । विप्राः- मेधाविनः । वर्धयन्ति ॥७॥

वृषा न क्रुद्धः पतयद्रजस्स्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।

स सुन्वते मघवा जीरदानवेऽविन्दज्योतिर्मनवे हविष्मते ॥ १०.०४३.०८

रजःसु- लोकेषु । क्रुद्धः- युद्धसन्नद्धः । वृषा न- वृषभ इव । पतयत्- पतति । इमाः- एताः । अपः-
मूलशक्तिधाराः । अर्यपत्नीः- आर्यशीलानां रक्षाः । आ अकृणोत्- अकरोत् । सः- असौ । मघवा-
सम्पद्धानिन्द्रः । जीरदानवे सुन्वते- रसनिष्पादकाय । हविष्मते- हव्ययुक्ताय । मनवे- मनुष्याय ।
ज्योतिः । अविन्दत्- लेभे ॥८॥

उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुघा पुराणवत् ।

वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत् सत्पतिः ॥ १०.०४३.०९

ज्योतिषा । सह । परशुः- इन्द्रायुधभूतः । उज्जायताम्- उद्गच्छताम् । ऋतस्य- सत्यस्य । सुदुघा-
दोग्ध्री वाक् । पुराणवत्- सनातनी । भूयाः- भूयात् । अरुषः- रोचमानः । शुचिः- शुद्ध आत्मसूर्यः ।
भानुना- प्रकाशेन । वि रोचताम्- ज्वलतु । सत्पतिः- सतः पालक इन्द्रः । स्वर्ण- सूर्य इव । शुक्रं
शुशुचीत्- दीप्यताम् ॥९॥

गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।

वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥ १०.०४३.१०

बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।

इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥ १०.०४३.११

पूर्वं व्याख्यातम् (१०.४३.१०, ११) ॥१०॥११॥